

(301SN21)

M.A. DEGREE EXAMINATION, JUNE/JULY 2025.

Third Semester

Sanskrit

VEDIC LANGUAGE AND LITERATURE – I

Time : Three hours

Maximum : 70 marks

1. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। (20)
 - (a) “होतारं रत्नधातमम्” इत्यत्र ‘रत्नधातमम्’ पदस्य कोऽर्थः ?
 - (b) इन्द्रसूक्तानुसारं ‘शुष्माद्रोदसी’ विवृणुत।
 - (c) वरुणसूक्तस्य ऋषिः कः ? छन्दः ?
 - (d) पुरुषसूक्तस्य ऋषिः कः ? देवता कः ?
 - (e) उषादेवतास्वरूपं लिखत ?
 - (f) ‘सहस्राक्षो अजरोभूरिरेताः’ कालसूक्तानुसारं विवृणुत।
 - (g) “ये त्रिऽसप्ताः” – यथाग्रन्थं अथर्वसूक्तमनुसृत्य विशदयत।
 - (h) क्रिमिनाशनसूक्तस्य छन्दो ऋषिदेवताविशेषान् निरूपयत।
 - (i) दीर्घायुप्राप्ति सूक्तस्य विशेषान् लिखत।
 - (j) सत्यानृतसमीक्षकस्य स्वरूपं स्पष्टयत।
2. चत्वारि प्रश्नाः समाधेयाः। (20)
 - (a) उषादेवदायाः सौन्दर्यविशेषान् लिखत।
 - (b) वरुणस्य स्वभावं लिखत ?
 - (c) अग्नेः सर्वदेवतात्वम् लिखत।
 - (d) पुरुषसूक्ते वर्णितं यज्ञस्वरूपं लिखत।
 - (e) कालसूक्तस्य वैलक्षण्यं विवृणुत।
 - (f) रात्रिसूक्तस्य प्राधान्यं विवृणुत।
 - (g) राष्ट्रसभायाः निर्माणकार्यं विवृणुत।

- (h) मेधाजननसूक्तस्य तात्पर्यं विवृणुत।
3. द्वौ प्रश्नौ समाधेयौ। (15)
- (a) इन्द्रस्य पराक्रमं निरूपयत।
- (b) वरुणदेवतायाः वैलक्षण्यं निरूपयत।
- (c) सत्यानृतसमीक्षकस्य शक्तिं विवृणुत।
- (d) दीर्घायुप्राप्तिः कथं शक्यते।
4. मन्त्रद्वयं व्याख्यात। (15)
- (a) उप त्वाग्ने दिवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम्।
नमो भरन्त एमासि।
- (b) यो हत्वाहिमरिणात्सप्तसिन्धून्
यो गा उदाजदपधा वलस्थ।
यो अश्मनोरन्तरग्निं जजान
संवृक्समत्सु स जनास इन्द्रः।
- (c) पुनरेहि वाचस्पते देवेन मनसा सह
वसोष्पते नि रमय मय्ये वास्तु मयि श्रुतम्।
- (d) पूर्णः कुम्भोऽधि काल आहितस्तं, वै यश्यामो बहुधा नु सन्तः।
स इमा विश्वा भुवनानि प्रत्यङ् कालं तमाहुः परमे व्योमन्।
-

(302SN21)

M.A. DEGREE EXAMINATION, JUNE/JULY 2025.

Third Semester

Sanskrit

HISTORY OF SANSKRIT LITERATURE
AND LINGUISTICS – I

Time : Three hours

Maximum : 70 marks

1. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। (20)
 - (a) अथर्ववेदस्य स्वरूपं लिखत।
 - (b) तैत्तिरीयब्राह्मणस्य प्रामुख्यं विशदयत।
 - (c) कठोपनिषदि प्रधानविषयः कः ?
 - (d) ऋग्वेद् रचना कालविषये तिलकमहाशयाभिप्रायः कः ?
 - (e) यास्केन विरचितवेदाङ्ग भाष्यरूपं किम् ? विशदयत।
 - (f) शिक्षाशास्त्रम् किं भवति ?
 - (g) “अघोषाः” – विवृणुत।
 - (h) सायणाचार्यस्य महत्त्वं लिखत।
 - (i) भाषायाः स्वरूपं निरूपयत।
 - (j) सर्वासाम् भाषाणां कतिधा वर्गीकरणम् कृतम्। विशदयत।
2. चत्वार प्रश्नाः समाधेयाः। (20)
 - (a) भाषाविज्ञानस्याङ्गानि संक्षेपेण विवृणुत।
 - (b) आभ्यन्तरप्रयत्नमधिकृत्य लिखत।
 - (c) संवादसूक्तानां स्वरूपं विवेचयत।
 - (d) उपनिषद् शब्दस्य कोऽर्थः ?
 - (e) ऋग्वेद देवतानां मध्ये कः प्रमुखः ? विवृणुत।
 - (f) निरुक्तशास्त्रप्रयोजनानि विशदयत।
 - (g) पञ्चमहायज्ञानां स्थानम् वर्णयत।
 - (h) भारोपीय भाषाणां लक्षणानि संगृहीत।

3. दौ प्रश्नौ समाधेयौ। (20)
- (a) वेदरचनाकालविषये भिन्नमतान् विवृणुत।
(b) उपनिषत्सु निरूपित तत्त्वविशेषान् परिशीलयत।
(c) वैदिक लौकिकसंस्कृतयो भेदं विशदयत।
(d) शुल्बसूत्राणां प्रयोजनानि सोदाहरणं विवृणुत।
4. पञ्चानां लघुटिप्पणीः लिखत। (10)
- (a) सूर्यः।
(b) पाणिनीयशिक्षा।
(c) स्वरितः।
(d) गोपयब्राह्मणम्।
(e) पदपाठः।
(f) संहितायाः लक्षणम्।
(g) ध्वनि नियमः।
(h) वेर्नर् नियमः।
(i) महाप्राणः।
(j) भाषाशास्त्रज्ञाः।
-

(303SN21)

M.A. DEGREE EXAMINATION, JUNE/JULY 2025.

Third Semester

Sanskrit

DARSANAS – I

Time : Three hours

Maximum : 70 marks

1. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। (20)
 - (a) सांख्यसिद्धान्ते मोक्षः कः ?
 - (b) सांख्यकारिकामनुसृत्य तत्त्वानि कति ?
 - (c) दुःखत्रयं निरूपयत।
 - (d) दृष्टानुमानयोर्लक्षणमुपपादयत।
 - (e) लिङ्गशरीरस्यावश्यकतां प्रदर्शयत।
 - (f) जैमिनिसिद्धान्ते कथं यथार्वास्थतत्त्वज्ञानं प्रमाणं भवति ?
 - (g) जैमनीयमतानुसारं धर्मः कः ?
 - (h) तर्क शब्दस्य कोऽर्थः ?
 - (i) वैशेषिकमते प्रमाणानि कति ?
 - (j) योगदर्शनस्थ स्वरूपं वर्णयत।
2. चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः। (4 × 5 = 20)
 - (a) व्यक्तानां साधर्म्यम् अव्यक्तस्य च वैधर्म्यं निरूपयत।
 - (b) प्रत्ययसर्गस्य भेदान् प्रदर्शयत।
 - (c) सत्कार्यवादं यथाग्रन्थं विवृणुत।
 - (d) प्रधानपुरुषयोः कथं भवति संयोग इति सोदाहरणं लिखत।
 - (e) हेत्वाभासानां वैलक्षण्यं सोदाहरणं विशदयत।
 - (f) पूर्वमीमांसानुसारं प्रमाणस्वरूपं विवृणुत।
 - (g) वैशेषिकमते पदार्थाः कति ? विशदयत।
 - (h) का नाम विधिः ? निरूपयत।

3. एकः प्रश्नः समाधेयः। (15)
- (a) सांख्यमतानुसारं सृष्टिक्रमं विवृणुत।
- (b) सतामपि पदार्थानामनुपलब्धौ कानि सन्ति कारणानि?
4. एकः प्रश्नः समाधेयः। (15)
- (a) न्यायमतानुसारं अनुमानद्वैविध्यं सोपपत्तिकं लक्षयत।
- (b) मीमांसदर्शनस्थ बैलक्षण्यं निरूपयत।
-

(304SN21)

M.A. DEGREE EXAMINATION, JUNE/JULY 2025.

Third Semester

Sanskrit

POETICS AND AESTHETICS (V)

Time : Three hours

Maximum : 70 marks

1. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। (20)
 - (a) जगन्नाथपण्डितस्य वैभवं लिखत।
 - (b) पण्डितराजजगन्नाथस्य साहित्यवैदग्ध्यं निरूपयत।
 - (c) काव्यस्यलक्षणं तत्र वैशिष्ट्यं प्रतिपादयत।
 - (d) काव्यकारणताविवेकं स्पष्टयत।
 - (e) अधमकाव्यलक्षणं लिखत।
 - (f) ध्वन्यालोकस्य अनुबन्धचतुष्टयम् लिखत।
 - (g) व्यङ्ग्यार्यस्य स्वरूपं लिखत।
 - (h) वाच्यार्थः कः? निरूपयत।
 - (i) “काव्यस्यात्मा स एवार्थः” ... विशदयत।
 - (j) रसादीनां व्यङ्ग्यत्वम् कथम्?
2. चत्वारं प्रश्नाः समाधेयाः। (20)
 - (a) यत्रार्थः शब्दो वा तमर्थमुप ध्वनिरिति कारिकां व्याख्यात।
 - (b) “भाक्तमाहुस्तमन्ये” – विवृणुत।
 - (c) “भ्रम धार्मिक विस्रब्धः” इति श्लोकं व्याख्यात।
 - (d) निमित्तभेदं विवृणुत।
 - (e) मम्मटाचार्यकृत काव्यलक्षणस्य निरसनम् जगन्नाथानुसारं कुरुत।
 - (f) उत्तमोत्तमकाव्यलक्षणं प्रदर्शयत।
 - (g) प्रतिभां निर्दिशत।
 - (h) विश्वनाथकृतकाव्यलक्षणस्य खण्डनम् निरूपयत।

3. एकः प्रश्नः समाधेयः। (15)

(a) काव्यकारणता वैशिष्ट्यं निरूपयत।

अथवा

(b) व्यभिचार निरासं विशदयत।

4. एकः प्रश्नः समाधेयः। (15)

(a) अपहृत्यलङ्कारे ध्वनेरन्तर्भवि निषेधः कथम्?

अथवा

(b) अभाववादिनां मतं खण्डयत।

(305SN21)

M.A. DEGREE EXAMINATION, JUNE/JULY 2025.

Third Semester

Sanskrit

THEORIES OF RASA AND DHVANI (VI)

Time : Three hours

Maximum : 70 marks

1. सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः। (20)
 - (a) काव्यप्राकाशग्रन्थस्याऽनुबन्धचतुष्टयं किम्?
 - (b) मम्मटमते काव्यलक्षणं किम्?
 - (c) मध्यमकाव्यलक्षणं किम्?
 - (d) शब्दः कतिविधः?
 - (e) को नामोपाधिः?
 - (f) परमाण्वादयो जातिशब्दा उत गुणशब्दाः?
 - (g) भावाभासः कः?
 - (h) पंडितराजमतानुसारं भावध्वनयः कति? विवृणुत।
 - (i) स्मृति ध्वनिः का?
 - (j) भावशान्त्यादिस्वरूपं भावध्वनित्वम्? कथम्?
2. चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः। (20)
 - (a) भावप्राधान्यानभ्युपगमे भावशान्ति ध्वनित्वानुपपत्तिं दर्शयत।
 - (b) भावशान्त्यादि - ध्वनि - चतुष्टयस्य भावध्वनितां व्यवस्थापयत।
 - (c) भावाभासं विशदयत।
 - (d) रसाभासस्वरूपं लिखत।
 - (e) 'लक्षणारोपिता क्रिया' इत्यत्र मम्मटाभिप्रायं लिखत।
 - (f) श्रुतार्यापत्तिं यथाग्रन्थं विवृणुत।
 - (g) 'संयोगो विप्रयोगश्च' कारिकार्थ - विशदयत।
 - (h) अभिधामूलव्यञ्जना यथाग्रन्थं विशदयत।
3. एकः प्रश्नः समाधेयः। (15)
 - (a) 'सर्वेषां प्रायशोऽर्यानां व्यञ्जकत्वमपीष्यते' - विवृणुत।
 - (b) वक्तृ - बोद्धस्य काकूनां वाक्य वाच्यान्यसन्निधेः यथाग्रन्थं विवृणुत।
4. एकः प्रश्नः समाधेयः। (15)
 - (a) जगन्नाथमतानुसारं भावध्वनिं निरूपयत।
 - (b) ननु भावशान्त्यादिवद् रसशान्त्यादीनां निरूपणं कुतो न कृतम् - विवृणुत।